

Verijuotikas

Blodigel
Hirudo medicinalis

Uhanalaisuusluokka (IUCN): vaarantunut (VU)

EU:n lajikoodi: 1034

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 1066/2023)
Ahvenanmaalla rauhoitettu ja erityisesti suojeltava
(ÅFS 88/2023)

Luontodirektiivin laji (liite V)
BOR suojelutaso ei tiedossa

Luonnehdinta

Suomen 16 juotikaslajia kuuluvat nivelmatoihin. Verijuotikas on kookkain juotikkaamme ja voi kasvaa jopa 15 cm:n pituiseksi. Ruskeassa tai mustassa selässä on oransseja tai vihertäviä, yhtenäisiä tai katkonaisia pitkittäisjuovia sekä mustia täpliä. Alapuoli on oliivinvihreä, mustatäpläinen. Verijuotikkaalla on sekä etu- että takapäässä imukuppi, joita se käyttää tarttumiseliminä. Pääpuolen imukupin keskellä on suu kolmine terävine kalkkihammasrivistöineen. Verijuotikas puree reiän nisäkkään, kalan tai sammakkoeläimen ihoon ja imee verta. Lisääntymiseen tarvitaan nisäkäsverta. Juotikkaista vain verijuotikas kykenee lävistämään ihmisen ihoon. Elinikä voi olla yli 10 vuotta. Verijuotikkaan voi sekoittaa varsin tavalliseen hevosjuotikkaaseen (*Haemopsis sanguisuga*), joka on kokoruskea tai musta. Hevosjuotikas jää yleensä alle 10 cm pituiseksi. Se ei kykene imemään verta.

Elinympäristö ja levinneisyys

Verijuotikas elää matalissa, runsaskasvustoisissa lammi-koissa, lammissa ja suolampareissa. Se liikkuu pohjalla vapaasti uiden tai oleskelee kivien, vesikasvien tai sammaleiden suojissa. Lajin lämpötilaoptimi on korkea, 21 astetta, mikä on olennaista etenkin lisääntymisaikaan ja rajoittaa lajin esiintymistä ja liikkumista pohjoisessa. Verijuotikkaita on löydetty nykyisellään reilusta kymmenestä paikasta Ahvenanmaalta ja lounaisrannikolta. Muutaman kymmenen vuoden takaiset havainnot ovat myös Hämeestä ja Kymenlaaksosta. Vanhempia varmistettuja havaintoja on Pohjanmaata ja Pohjois-Savoa myöten.

Verijuotikkaita on istutettu aikoinaan Suomeen ja mahdollisesti kanta on saanut alkunsa istutuksista tai ainakin lajia on levitetty alkuperäistä laajemmalle. Lajin luontaista levinneisyyttä Pohjoismaissa ei tunneta hyvin.

Nykytila ja uhkatekijät

Verijuotikas oli aikaisemmin varsin yleinen, mutta hävisi useimmilta esiintymispaikoilta jo 1950-luvulle tultaessa. Nykyesiintyminen on puutteellisesti tunnettu. Verijuotikkaita on kerätty luonnosta ja myyty elävinä lääkinnällisiin tarkoituksiin ainakin 1700-luvun puolivälistä alkaen. Laajamittainen keräily on vaikuttanut voimakkaasti lajin väheneeseen koko Euroopassa. Elinympäristöihin ovat vaikuttaneet haitallisesti rehevöitymisen aiheuttama ruovikoituminen ja umpeenkasvu rehevöitymisen ja rantalaidunnuksen vähennyttyä, samoin asuinlammikoiden tai -soiden kuivatus, täyttö ja rakentaminen. Nykyisellään lajiin kohdistuu uudeleen elpynyttä kiinnostusta. Verijuotikkaita ja eteläisiä lähilajeja (mm. *Hirudo verbana*) kasvatetaan lääkinnällisiin tarkoituksiin mm. keskieurooppalaisilla kasvattamoilla. Verijuotikkaita käytetään jossain määrin koirien ja hevosten vammojen hoidossa myös Suomessa.

Hoitosuositukset

Verijuotikkaan selviämistä voidaan edesauttaa säilyttämällä lajin elinympäristöt ja niiden kosteusolot ennallaan ja lisäämällä rantalaidunnusta.

Lähteet

- Gärdenfors, U., Aagard, K., Biström, O. & Holmer, M. 2002. Hundraelva nordiska evertbrater. Nord 2002:3. Nordiska Ministerrådet och ArtDatabanken. 288 s.
- Kutschera, U., Elliott, J. M. 2014. The European medicinal leech *Hirudo medicinalis* L.: Morphology and occurrence of an endangered species. *Zoosystematics and Evolution*, 90(2): 271–280.
- Laine, A.O., Könönen, K., Väinölä, R., Liukko, U.-M. & Lakka, H.-K. 2019. Nivelmadot. Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. s. 324–327.

Kuva: Kimmo Vuokare